

MEKSİKA TOPRAK REFORMU

Asistan Turgut TAN — Selçuk YALÇINDAĞ

Giriş

Meksika toprak reformu, sosyalist ülkeler dışında kollektif çitlik denemesine yer veren ve XX. Yüzyılın başlarındanberi devam etmekte olan bir hareket olarak bir hayli ilgi çekicidir.

Günümüzde nüfusu 40 milyonun üstünde bulunan 2 milyon km² yakın yüzölçümündeki bu Lâtin Amerika ülkesinde, tarımsal üretimde verimliliği artırabilmek daima önemli bir sorun olmuştur. Üretimi sınırlayan etkenlerden birisi doğal koşulların elverişsizliğidir. Bütün geliştirmelere rağmen 1960 istatistiklerine göre ülke topraklarının ancak % 15'i tarıma elverişli hale getirilebilmiştir. Diğer etken, toprak mülkiyetinin dağılım şeklidir. Uzun bir geçmişe sahip toprak reformu uygulamalarından sonra dahi günümüzde bu sorun önemini muhafaza etmektedir. Yarım yüzyıl öncesinin Meksika'sında ise, toprak mülkiyetinin dağılımı, büyük kitleler için en önemli sosyo-ekonomik sorunlardan birisiydi. Böylece diğer koşullarla beraber, «toprak sorunu» 1960 ihtilâlini hazırlayan nedenlerden birisi oldu. Bir yanı ile, Diaz yönetiminin (1876 - 1910) sonlarında Meksika, ekonomik bakımdan en ileri dönemlerinden birisini yaşamaktaydı. Ancak Diaz'ın kurduğu ekonomik ve politik yönlerden merkeziyetçi ve tekelci düzende, gelişmeden yararlanan sadece toplumun üst tabakasındaki belirli bir azınlıktı. 1895 nüfus sayımının ortaya koyduğu rak'amlar o tarihlerde Meksikanın sosyal yapısı hakkında yeterli bir fikir vermektedir. Anılan sayım sonuçlarına göre XX. Yüzyılın başlarında Meksika'nın 12 milyon civarında olan nüfusunun % 1,4'ü toplumun üst % 90,8'i de alt tabakasını meydana getirmekteydi. Alt tabaka ile azınlığın yaşama düzeyleri arasında büyük fark vardı. Diaz yönetimi süresince üst tabaka mensupları ortalama gelirlerini beş misli artırmak fırsatını buldukları halde, büyük kitlelerin yaşama düzeyinde % 75 oranında bir düşme meydana gelmişti. Sosyal tabakalar arasındaki derin uçurumu toprak düzenine ait rak'amlar daha be-

lirgin hale getirmektedir. 1910'larda Meksika'da tarıma elverişli toprakların % 97'si 835 ailenin elinde bulunuyordu. Büyük çiftliklerin (hacienda) çoğunluğu, içinde bir kaç köy bulunan, tarlaları, suları, otlak ve ormanlarıyla 10.000 hektar genişliğinde bölgeleri kapsamaktaydı. Çiftlik sahipleriyle toplam nüfusu 10 milyona yaklaşan tarım işçileri ve bunların ailelerinin mensupları arasındaki ilişkiler efendi köle ilişkilerinden farksızdır.

Diaz yönetiminin sonlarına doğru siyasal kudretin aşırı derecede merkezileşmesi ve çok sınırlı ellerde toplanmasından tedirgin olan burjuvazinin hoşnutsuzluğunun, tarım ve sanayî işçilerininine eklenmesi, bu rejimin sonu oldu. Ancak ihtilâle her tabaka kendi sloganı ile katılmıştı. Burjuvazinin ihtilâlden beklediği «özgürlük» tü. Büyük kütleyi ise «toprak ve özgürlük» sloganı alevlendirmişti. Bu anlayış farkının Meksika toprak reformu hareketi üzerinde derin etkileri olmuştur.

Bu yazının I ve II. Bölümlerinde, Meksika toprak reformunun hukukî ve ideolojik temelleri ile çeşitli iktidarlar döneminde yapılan toprak dağıtım çalışmaları ana hatlarıyla ele alınmakta, III. Bölümde, reform hareketinin ilginç bir kurumu olan ehido'ların (ejidos) yapıları, geçirdikleri evrim ve bunların Meksika'nın sosyo-ekonomik ve politik yapısındaki yerleri hakkında bilgi verilmektedir.

I. Toprak Reformunun Hukukî ve İdeolojik Temelleri

Diaz rejiminin yıkılmasından sonra toprak düzeninin değiştirilmesi konusunda, burjuvazinin bir dereceye kadar tavizkâr davrandığı görülmektedir. Bunun nedeni belirli ellerde aşırı birikim gösteren bir toprak mülkiyeti düzeninin kapitalist gelişmeye yapacağı olumsuz etkilerin burjuvazi tarafından anlaşılmış olmasıdır. Burjuvazinin bu anlayış içinde ileri sürdüğü kısıtlı toprak reformu fikriyle, köylülerin toptan bir reform yapılmasını öngören, fakat bölgelere göre değişen istekleri başlangıçtan itibaren toprak reformu konusunda üç ayrı görüşün ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur:

(1) Güneyli bir halk önderi olan Emiliano Zapata'nın savunduğu görüşe göre toprak reformu, Meksikanın tarihsel bir kurumu olan Ehido'ların canlandırılmasına yönelmeliydi.

(2) Kuzeyliler diye adlandırılan ve Amerika Birleşik Devletleri ile yersel ve düşünsel yakınlıklara sahip olan Villa, Carranza, Ob-

regon ve arkadaşlarından meydana gelen gruba göre, ihtilâlin sembolü olan «toprak ve özgürlük» amacının gerçekleşebilmesi için her köylünün ufak ama kendisine ait bir toprak parçasına sahip olması gerekliydi.

(3) Burjuvazinin savunduğu görüşe göre, hacienda'lar muhafaza edilmeli, bunlara ek olarak ehido'lar kurulmalıydı. Böylece, yılın ancak belirli aylarında hacienda'larda ve varsa kendi topraklarında çalışacak olan köylüler, artan zamanlarını ortak toprakları işleyerek değerlendirebileceklerdi.

Aşağıda görüleceği gibi, Meksika toprak reformunu düzenleyen yasalardan hiç birisine bu görüşlerden herhangi birisi tek başına etkili olamamıştır. Zaman zaman içlerinden birisinin ağır basmış olmasına rağmen genellikle yasalar bu üç görüşü biraraya getirecek şekilde hazırlanmış ve uygulamalar yöneticilerin görüşlerine ve inanışlarına göre geniş ölçüde değişiklikler göstermiştir.

Gruplar arasındaki görüş ayrılığının ihtilâlin ilk Cumhurbaşkanı Madero yönetiminde belirgin hale geldiğini görmekteyiz. Zengin bir aileye mensup olan madero aşırı bir diealistti. İhtilâlin önderliğini yaptığı halde, Meksikalıların ekmek, değil özgürlük istediklerini söylemekteydi. Madero'nun bu görüşü toprak reformu konusunda olumsuz bir tutum olarak ortaya çıkınca, güneydeki köylü hareketinin öncülüğünü yapan Zapata, Madero'yu ihtilâle ihanet etmekle suçlayarak, toprak reformu konusunda köylülerin isteklerini dile getiren bir program (Plan de Ayala) yayınladı (Kasım 1911). Bu belgede köylülerin istekleri şu şekilde belirtilmekteydi. (1) Gaspedilmiş olan toprakların, otlakların ve suların eski sahiplerine geri verilmesi, (2) Küçük bir azınlığın elinde toplanmış bulunan toprakların, otlakların ve suların, değerlerinin 1/3'ü peşin ödenmek şartıyla, kamulaştırılması, (3) Belirtilen bu esaslara aykırı hareket edeceklerin toprak, otlak ve sularının millileştirilmesi.

Zapata'nın başlattığı ve çeşitli bölgelerde yersel önderler tarafından militan hareketlerle yürütülen köylünün bizzat toprak sahibi olma mücadelesi ve bu mücadelenin yarattığı karışık durum, Başkan Carranza yönetiminde Toprak Kanunu'nun yayınlanmasına kadar devam etti (Ocak 1915). Genellikle Meksika toprak reformu hareketinin bu kanunun yayınlanmasıyla başladığı kabul edilmektedir. Bu kanunla getirilen ilkeler, bazı değişikliklerle 1917 Anayasası'nın toprak reformuna ilişkin ilkelerinin de temelini teşkil etti.

1917 Anayasası'nın toprak reformuna ilişkin olarak getirdiği ilkeler şöylece özetlenebilir:

(1) Toprak mülkiyeti: 1917 Anayasası'na göre «Ulusal sınırlar içindeki toprakların mülkiyeti genel ilke olarak, ulusa aittir. Ulu bu hakkını, özel mülkiyete konu olmak üzere kişilere devredebilir.» Anayasa, madenlerle sular bakımından ayrı bir rejim getirmiş, bunların mülkiyetinin ulusal ait olduğunu, zaman aşımı veya başka yollarla kişiler tarafından iktisap edilemeyeceğini, ancak devamlı olarak geliştirilmeleri şartıyla, madenler ve sular üzerinde özel ve tüzel kişilere imtiyaz verilebileceğini öngörmüştür.

(2) Toprak dağıtımına ilişkin ilkeler: 27. Madde ile bu konuda dört ilke getirilmekteydi: (a) Ellerinden alınan toprakların geri verilmesi veya gereken hallerde toprak bağışi yoluyla ehido'ların kurulması, (b) Kanunlara aykırı olarak kişiler adına tapulanar kamuya ait toprakların devlete iadesi, (c) Kişilere ait toprakların büyüklüklerine sınır koymak yoluyla büyük toprak mülkiyetinin (Latifundia) ortadan kaldırılması, (d) Az toprağa (minifundia) sahip birimlerinin geliştirilmesi.

B. Toprak Reformu Uygulamaları

Görüldüğü gibi 1917 Anayasası'nda toprak reformu konusunda çatışan görüşler biraraya getirilmiştir. Anayasa'nın bu uzlaştırıcı niteliği, uygulamaların yönetici sınıfın görüşüne göre zaman zaman hızlanması veya yavaşlaması ve çeşitli yasalarla reforma ilişkin olarak saptanan ilkelerin birbirleriyle çelişir duruma düşmesi sonucunu doğurmuştur.

Uygulamalardaki farklılık, en başta ,çeşitli başkanların yönetim dönemlerinde dağıtılan toprak miktarındaki azalıp çoğalmalarla belirgin olmaktadır. Aşağıdaki şema bu konuda fikir vermektedir : (Tablo: 1)

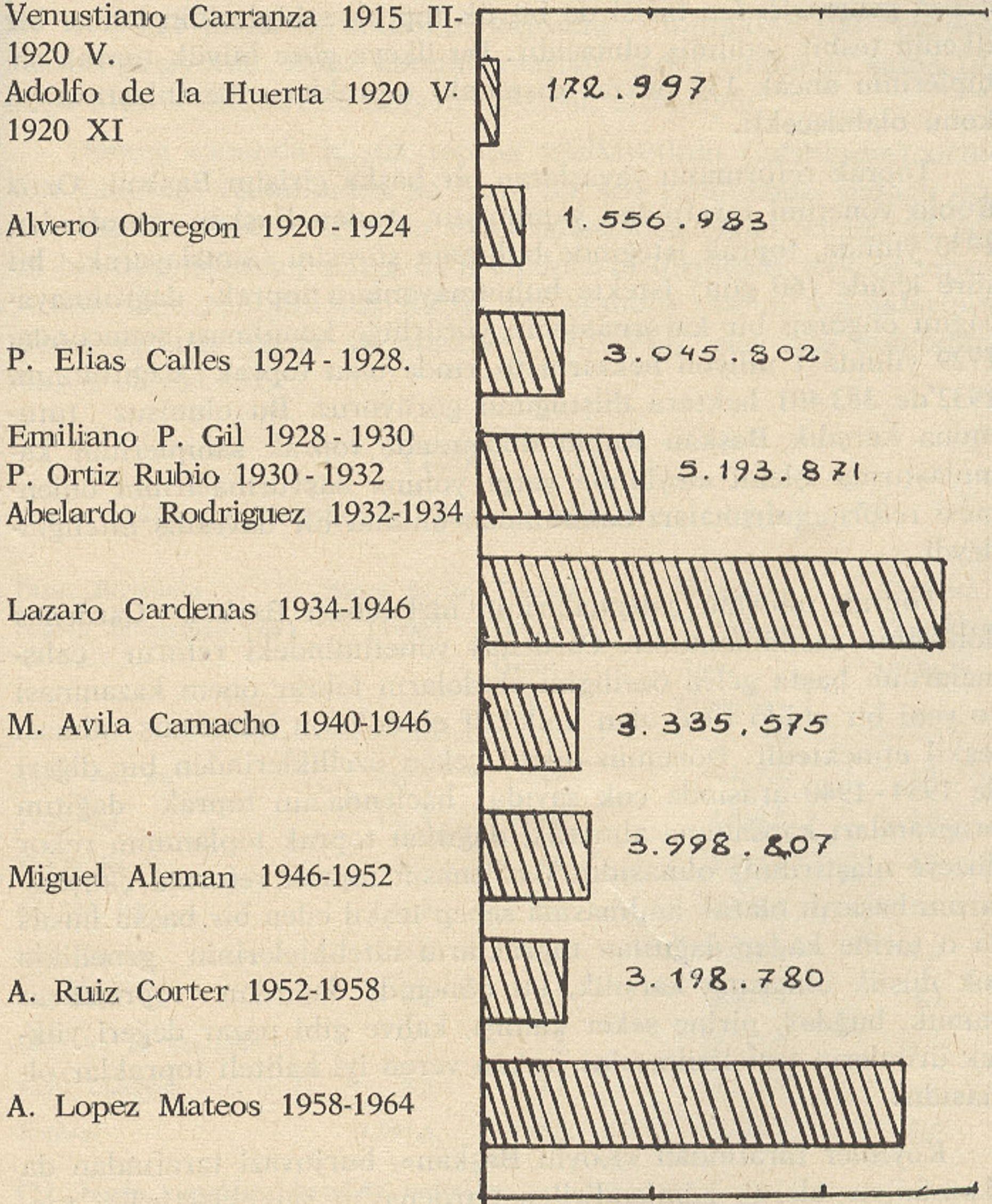
Yukarıdaki şemadan da anlaşılacağı gibi Başkan Carranza yönetimindeki toprak reformu çalışmaları sınırlı kalmıştır. Bu dönemde toprak dağıtımından sadece 90 ehido yararlanabilmiştir.

Başka Obregon yönetiminde toprak dağıtımının helanmış olduğunu görüyoruz. Bu dönemde dağıtılan topraklardan 814 ehido ve 187.702 aile yararlanmıştır.

(Tablo : I)

1915 — 1964 Yılları Arasında Dağıtılan Topraklar
Her Dönemde Dağıtılan Yıllık

Başkanlar ve Görev Dönemleri
Ortalama Toprak Miktarı
(Milyon ha.)

Reform çalışmalarında ilk büyük anlayış değişikliği Başkan Calles dönemine rastlamaktadır. Bu dönemde yürürlüğe giren

Ehido'lar Kanunu, ehidoların tarım alanındaki önemlerinin azaltılarak, köylülerin kendi topraklarına sahip kişiler haline getirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Başkan Calles'e göre, temel ilke olarak ehidoları yeniden kurulmasını öngören bir toprak reformu hata-dan başka bir şey değildi. Bu sebeple Calles yönetiminde toprak reformu çalışmaları daha çok öylü ailelerinin özel topraklara sahip olmalarını sağlayacak şekilde yürütüldü. Bu dönemde dikkati çeken gelişmelerden birisi de büyük toprak sahiplerinin lehine bir ilkenin tesbit edilmiş olmasıdır. Bu ilkeye göre büyük toprak sahiplerinin ancak 150 hektar dışındaki toprakları kamulaştırmaya konu olabilecekti.

Toprak reformunu yavaşlatan bir başka girişim Başkan Ortiz Rubio yönetimi tarafından yapılmıştır. Anılan Başkan tarafından 1930 yılında, toprak isteğinde bulunma süresini sınırlayarak, bu süre içinde (60 gün) istekte bulunmayanlara toprak dağıtılmayacağı öngören bir kararnamenin yürürlüğe konulması sonucunda, 1929 yılında 1 milyon hektarın üzerinde olan toprak dağıtımının, 1932'de 383.401 hektara düştüğünü görüyoruz. Bu olumsuz tutumuna karşılık Başkan Rubio döneminde toprak sahiplerinin kamulaştırma işlemi aleyhinde yargı yoluna başvurmalarının önlenmesi reform çalışmaları bakımından olumlu bir davranış niteliğindedir.

Toprak reformu çalışmalarının hızlanması Başkan Cardenas dönemine rastlamaktadır. Cardenas yönetimindeki reform çalışmalarının başta gelen özelliğini ehidoların tekrar önem kazanması ve yeni bir ehido türü olan kollektif ehido'ların kurulmuş olması teşkil etmektedir. Dönemin dikati çeken özelliklerinden bir diğeri de 1934 - 1940 arasında çok sayıda hacienda'nın toprak dağıtım programları kapsamına alınarak, dağıtılan toprak toplamının rekor düzeye ulaştırılmış olmasıdır. Cardenasın toprak reformu çalışmalarının başarılı olarak anılmasına sebep teşkil eden bir başka husus da o tarihe kadar dağıtılan toprakların niteliklerinin genellikle çok düşük olmasına karşılık, bu dönemde dağıtılan toprakların pamuk, buğday, pirinç şeker kamışı, kahve gibi pazar değeri yüksek ürünlerin yetiştirilmesine imkân veren iyi kaliteli topraklar olmasıdır.

Köylüler tarafından «Köylü Başkan», burjuvazi tarafından da «komünist» olarak isimlendirilen Cardenas'ın gerçekleştirdiği toprak reformunun büyük kitlelere geniş yararlar sağlamış olmasına ve kollektif ehido denemesine yer vermiş olmasına rağmen aslında sosyalist nitelikte bir hareket olmadığı kabul edilmektedir. Bu

dönemde elde edilen sonuçları daha yakından incelediğimiz zaman bu durum daha belirgin hale gelmektedir. Şöyle ki;

(I) Dönem sonunda her türden ehidoların gerek sayısı gerek sahip oldukları toprak miktarı büyük rakamlara ulaşmamıştı. 1940 istatistiklerine göre Meksika'nın sözügeçen yılda toplam çalışan nüfusunun % 65'ini teşkil eden tarımla uğraşan 3.830.000 kişinin yalnız yaklaşık olarak 1 milyonu ehido üyesiydi. Aynı yıl, kişilere ait 1.119.022 tarım birimlerinin kapsadığı topraklar 100 milyon hektarı geçiyordu. Buna karşılık mevcut 14.682 ehidonun sahip olduğu toprak miktarı 50 milyon hektarın altındaydı.

Dönem sonunda büyük toprak mülkiyetinin (latifündia) ortadan kalkması bakımından da fazla bir şey yapılmamış olduğu görülmektedir. (Tablo: II) nin incelenmesinden çıkan sonuç, 23 yıllık bir uygulamadan sonra dahi ehidoların dışındaki toplam tarım birimlerinin % 8 gibi çok küçük bir oranının, tarım topraklarının (ekim yapılan yerler ve otlaklar) % 79,5'ini ellerinde bulundurmakta olduklarıdır.

(Tablo : II)

1940 da Meksika'da Toprak Mülkiyeti Durumu (*)

Tarım Biriminin Toprak Büyüklüğü (ha)	Birim Sayısı (1000)	Toplam Birimlere Oranı	Gruptaki Birimlerin Alanı (1000 ha)	Tarımsal Topraklara Oranı
5 ha dan az	928,5	76,2	1,157,3	1,1
5 - 25 ha	156,2	12,8	1,969,5	1,9
25 - 50 ha	46,5	3,8	1,742,5	1,7
50 - 100 ha	31,8	2,6	2,374,9	2,4
100 - 500 ha	40,1	3,3	9,041,8	9,0
500 - 1000 ha	6,1	0,5	4,455,4	4,4
1000 ha in üzerinde	9,7	0,8	79,747,0	79,5
Belli olmayan	3,0	0,1	1,—,	—
Toplam	1,904,6	100,0	197,720,2	100,0

(*) Ehido toprakları dışındaki topraklar.

(3) Cardenas yönetiminin aşırı sola kaymakla suçlanmasında rol oynayan kollektif ehido'ların, dönemde zannedildiği kadar ge-

niş uygulama alanı bulamamış olduğu (bundan sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak görüleceği gibi) bunların diğer türden ehido-
ların ancak % 5'ine ulaşabilmiş olmalarından açıkça anlaşılmakta-
dır.

(4) Cardenas yönetiminde ehido'ların tarım kredisinden daha geniş ölçüde yararlanmalarını sağlamak amacıyla ayrı bir banka kurulmuş olmasına rağmen, 1934 - 1940 arasında ehido mensubu köylülerin yalnız 1/4'ü tarım kredisinden yararlanabilmişti.

Cardenastan sonra başkan seçilen Comacho yönetiminde toprak reformu çalışmalarının hızını kaybettiğini görüyoruz. Bunun nedeni yeni Tarım Kanunu ile toprak dağıtım ilkelerinde değişiklik yapılmış olmasaydı. 1942 kanunu ile eski yasalarda büyük toprakların dağıtımına tabi tutulmayacak kısımları genişletildi. Yeni kritere göre 100 hektardan büyük olmayan sulanan toprakların tamamı ile, sulu pamuk tarımı yapılan toprakların 150 hektara kadar olan kısmı ve muz, şeker kamışı, kahve vb. plantasyonların 300 hektara kadar olan kısımları dağıtım dışı kalmaktaydı. Daha önceki dönemde dağıtımdan istisna edilen kısmın ortalama 150 hektar olduğu dikkate alınır, yeni kanunun büyük toprak sahiplerinin lehine bir kanun olduğu muhakkaktı. Öte yandan, toprak dağıtımını ilerledikçe, dağıtım elverişli toprakların miktarının azalması tabii olduğuna göre ihtiyaca cevap verebilmek için dağıtımdan istisna hadlerinin küçültülmesi beklenirken 1942 tarihli kanunla bunun aksine bir yolun tutulmuş olması da dikkati çekmektedir.

Camacho'yu izleyen başkan Aleman'ın yönetiminde reform çalışmalarını yavaşlatıcı nitelikte bir dizi girişimlere daha geçilmiş olduğunu görüyoruz. Bunların başında Anayasa'nın 27. Maddesinin değiştirilmesi gelmektedir. Maddedeki değişiklik o zamana kadar toprakları dağıtım amacıyla kamulaştırılanlara verilmemiş olan yargı yoluna başvurma hakkının büyük toprak sahiplerine tanınmasını öngörmekteydi. Bu hüküm çok sayıda itiraz davasının açılması ve dağıtım çalışmalarının duraklaması sonucunu doğurdu. Ayrıca tarım yasalarında yapılan değişikliklerle dağıtım dışı bırakılacak kısmın saptanmasına ilişkin ölçüye, üretim kapasitesi ölçüsünün eklenmesi ve bunun bir hayli geniş tutulması, büyük toprak sahiplerine verilmiş yani bir taviz oldu. Değişikliğin amacının tarımsal üretimi artırmak olduğu iddia edilmesine karşılık büyük toprak sahipleri yeni kriteri kamulaştırma işleminden kaçmak için araç olarak kullandılar. Tarımsal üretimi artırmak amacıyla Aleman yönetimi tarafından alınan bir başka karar küçük toprak sa-

hiplerinin ve ehido'ların yararına oldu. Bu, dağıtımdan yararlanacaklara verilecek asgarî toprak miktarının 10 hektara çıkarılmasına ilişkin karardı. Aynı miktarın 1934 yılı uygulamalarında sadece 4, 1936 yılında ise 6 hektar olduğu dikkate alınırca, alınan kararın küçük çiftçilerin yararına olduğu şüphesizdi. Ancak yukarıda anılan iki değişiklik küçük toprak sahiplerinin bu karardan yararlanmalarını engelledi.

Bundan sonraki dönemde toprak reformu alanında başarılı çalışmaların Başkan A. Lopez Mateos yönetiminde yapılmış olduğunu görüyoruz. Kendisinden önceki Başkan Ruiz Cortez'in veda mesajında Meksikada dağıtılabilecek toprakların bitmek üzere olduğunu bildirmiş olmasına karşılık Başkan Mateos'un yaklaşık olarak 16 milyon hektar toprak dağıtabilmiş olması son derece dikkati çekicidir. Aşağı yukarı Cardenas'ın rekor düzeyine yaklaşan bu dağıtımı, elverişsiz koşullar altında yapabilmek için Başkan Mateos'un iki yola başvurduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi, her türlü muhalefeti göze alarak o tarihe kadar dağıtım dışında tutulmuş olan büyük toprakları, dağıtıma tabi tutmak, ikincisi de devlete ait toprakları daha geniş ölçüde dağıtıma konu yapmak olmuştur.

Mateos yönetiminde dikkati çeken gelişmelerden bir diğeri de ehidoların geliştirilmesine yönelik bir dizi tedbirlerin alınmış olmasıdır. Bu tedbirler aracılığı ile 1958 - 1964 döneminde ehidoların, Meksika toplumunun siyasal, toplumsal ve ekonomik yönden temel birimleri haline getirilmeğe çalışıldığını görüyoruz,

III — EHİDOLAR (Ejidos)

Kısaca tanımlamak gerekirse ehido, bir kollektif mülkiyet biçimidir. Bu düzende, köy topluluğunun ortak mülkiyetine verilmiş olan toprak birimi, ekim için küçük (genel olarak 3 - 8 hektar arasında değişmektedir) kişisel işletme veya aile işletmeleri şeklinde dağıtılmıştır. Bu şekilde kendilerine küçük parseller verilmiş olan ehido üyeleri (Ejidatarios) bunları satamazlar, ipotek edemezler. Başka bir deyimle bir çeşit intifa (kullanım) hakkına sahiptirler. Ehido üyeleri kendi aralarından seçtikleri üç üyeli bir «ehido kurulu»nun denetimi altında çalışmaktadırlar.

Gerçekte ehidolar, koloni devrine kadar uzanan bir geçmişe sahip geleneksel örgütlerdir ve Meksika toprak reformu ile yeni bir şekil kazanarak canlandırılmışlardır. Toprak reformunun bu geleneksel kurumu koruyup canlandırmasının nedenleri, bazı po-

litik ve ekonomik endişelerin de etkisiyle, kişisel mülkiyetin avantajları ile büyük mülkiyet biçiminin etken yanlarını birleştiren bir formül olmasına bağlanmaktadır. Ehidonun geleneksel şeklinde de toprak parçaları kişilere, civardaki büyük çiftlikler (haciendas) lehine kaybolmamaları için devredilemez kaydıyla veriliyordu. Toprakların işlenmesi, işlenmedikleri takdirde alınıp başkalarına verilme yaptırımını altında sağlanıyordu. Öte yandan, ortak topraklar üzerinde yalnız topluluk üyelerinin hayvanlarını otlatmak, ağaç kesmek hakları vardı ve bütün bunlar geleneksel otoritelerin denetimi altında yürütülüyordu.

Meksika'da ihtilâlcı anlamında ilk ehidolar 1912 lerden itibaren özellikle 1915 - 1916 yıllarında Zapatist hareketinin etken olduğu Morelos, Puebla, Mexico ve Guerrero bölgelerinde görülmüştür. Zapata hareketinin etkisi altında çıkarılan kanun 1912 ve 1917 yıllarında ehidoları, geleneksel ve «yerli» özelliklerini koruyarak aynı zamanda sosyalizimden de esinlenerek geliştirmiştir.

Cardenas'dan önceki hükümetler üstü kapalı biçimde de olsa ehidoları kabul ediyorlardı. Ancak başkan Obregon tarım reformunun amacı olarak, aile patrimuanının kullanılabilceğini kişisel küçük ve orta mülkiyetin kurulmasını kabul ediyordu ve büyük çiftlikleri (haciendas) de kesin olarak reddetmiyordu. Fakat orta ve güney Meksika'nın baskısı altında Obregon da ehidoyu kabul etmek zorunda kalmıştır. Liberal bir geleneğe sahip bu politikacılar ehidoları ekonomik gelişme bakımından ümitsiz, sırf toplumun geleneklerine girmiş ve köylüleri toprak sahibi yapmaya yönelmiş bir kurum olarak görüyorlardı. Gerçekte bu politikacılar köy topluluğu geleneği olmayan Kuzey Meksika'ya mensup kişilerdi.

Bundan önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, ehidoların gelişmesinde en parlak dönem Cardenas'ın yönetimine (1934 - 1940) rastlamaktadır. Cardenas uzun süre iktidarı elde tutmuş kuzeyli başkanlardan sonra iktidara geçen çiftçi - köylü bir ortamdan çıkmış ilk başkandı. Topraksız köylerin istekleri karşısında son derece hassas olan başkan Cardenas ehidoyu şartların zorladığı geçici bir kurum olarak değil, sürekli ve ülkenin koşullarına son derece elverişli bir kurum olarak düşünüyordu. Hatta amacın, ehidolar aracılığıyla küçük toprak mülkiyeti biçimine ulaşmak olmadığını, ehidonun ekonomik görevleri, örgütleri ve ortaya çıkışları bakımından tüm ayrı kurum olduğunu ısrarla belirtmekteydi.

Cardenas, yönetim süresi boyunca ehidoları geliştirmek için bir dizi tedbirler almıştır. Bunların başında sulanmış büyük çiftlik-

lerin (hacienda) «Kollektif Ehido» lar haline getirilmesi ve 1937 de de bu çiftliklerde çalışan tarım işçilerine (peones) serbestçe ehido kurma hakkının tanınması gelmektedir. Örneğin Cardenas yönetiminin sonunda (1940) kurulmuş kollektif ehidoların sayısı 696 yı bulmuştur. Öte yandan ilk kez Calles'in başkanlığında 1926 da ortaya çıkmış olan köy kredisi, ehidoların kredi ihtiyaçları da dikkate alınarak geliştirilmiş ve bunun için «Banco Nacional de Crédito Ejidal» (Ehido kredisi ulusal bankası) kurulmuştur. Cardenas'ın başka bir önemli hizmeti de «Confederasion Nacional Campesina» (Köylüler Ulusal Konfederasyonu) yı kurarak bu kurumu P. R. I. (Müesseseseleşmiş Devrimci Parti) ye ortak yapmasıdır. İleride değineceğimiz gibi bu gelişme ehido üyelerine Meksika'nın iç politikasında etken olabilme olanağını verirken, öte yandan başkan ve partinin de gerektiğinde geniş köylü seçmen kitle-sini yönetebilmesini sağlıyordu. Gerçekte Cardenas da bunun böyle olmasını istemişti.

Bu kısa açıklamalardan da belirgin olarak görüldüğü gibi, Cardenas devri ehidolar için en parlak devir olmuştur. Gerçekten başkanlık evresinin sonlarına doğru ehidolar, sulanmış ve verimi son derece yüksek toprakların çoğunu ellerinde tutuyorlardı. Örneğin özel mülkiyette 905.770 hektar toprak olmasına karşılık ehidoların mülkiyetindeki toprak 994.320 hektarı buluyordu.

Cardenas sonrası gelişmeler :

Cardenas yönetiminde gerçekleştirilmiş önemli çabalara karşın büyük tarımsal işletmeler (latifundia) varlıklarını sürdürüyorlardı. Özellikle Aleman'ın başkanlığı döneminde (1946 - 1952) ekonomik kalkınma endişeleri sosyal düşüncelere ağır basmıştır. Bu devrede ihtiyaca yönelmiş tarımsal üretime öncelik tanınmış, bunu gerçekleştirmek amacıyla da sulama işleri için gerekli barajların yapımı hızlandırılmıştır. Bir yandan da yabancı sermaye çekimine uğraşılıyordu. Açıkça söylenmemekle beraber ehidoların bu tip üretime elverişli olmadıkları fikri yaygındı. Yeni çabalar ve sulama sonucunda verimli hale gelen hatırı sayılır büyüklükte topraklar iş adamlarının ve rejime yakın kişilerin ellerine geçmiştir. Özellikle ülkenin kuzey - batısında kahve, kakao, bağcılık gibi alanlarda büyük işletmeler hızla gelişmiştir. A. B. D. nin geniş pazarları bu gelişim üzerinde hızlandırıcı etki yapmıştır.

Yeni yolların yapılması, nüfusun da büyük bir hızla artması sonucu, Cardenas yönetiminde hayvancılık için ayrılmış kamuya

ait geniş alanların da dağıtılması ısrarla istenmeye başlanmıştır. Başkanlardan Lopez Mateos yönetiminde 1958 - 1962 yılları arasında dağıtılan 10.043.000 hektar topraktan 4.453.000 hektarı ehidolara; 2.206.000 hektarı da ehidolardan biraz farklı olan yerli topluluklara verilmiştir.

Miktarı 1940 - 1950 döneminde özel mülkiyet elindeki sulanan toprak büyüklüğü 905.000 hektardan 1.788.000 hektara çıkarken aynı dönemde ehidolarınki 994.000 hektardan 1.221.000 hektara yükselmiştir. 1960 yılı sayımlarına göre ehidoların elindeki sulanmış topraklar 1.427.949 hektar, özel mülkiyettekiler de 2.087.360 hektardır.

Kapitalist işletme biçiminin sağladığı yüksek gelirler Cardenas ve ondan sonra gelen başkanların kurdukları sulanabilen verimli topraklara sahip ehidoları da etkilemekte gecikmemiştir.

Yukarıda anlattığımız gelişim hakkında karakteristik bilgiler vermesi bakımından Meksika'nın kuzey - batısındaki Yaqui vadisindeki mülkiyet durumu ve zaman içindeki gelişimini vermeyi yararlı gördük.

	1937	1952	1962
Sulanmış toplam alan (hektar)..	52.000	120.000	203.000
Toprakları elinde tutanlar...	3.178	4.933	6.301
Elde tutulan ort. toprak (hek.)	16	24	32
Ehido üyelerinin toplamı.....	2.300	2.700	3.200
Ehidolardaki toprak (% olarak)	37	30	32
Ehido üyesinin ort. toprağı (hek)	8	13	20
Küçük toprak sahibinin ort. toprağı (hektar)	39	38	44

Ancak durumu tam olarak anlayabilmek için bazı ailelerin elindeki işletmelerin büyüklüklerinin 500 hatta 1.000 hektara ulaştığını; bazı ehido üyelerinin aldıkları kredileri topraklarının belirli parçası üzerinde kullanıp artanını kiraya verdiklerini (bölgede toprakların % 40 ı bu şekilde kiralanmıştı), nihayet bazı ehido üyelerinin de kendi parselleri dışında toprak kiralıyarak kapitalist işletmeler kurma yoluna gittikleri dikate almak gerekir.

Cardenas tarafından kollektif ehidolar haline getirilmiş büyük çiftliklerin (haciendas) bu gün nasıl işledikleri konusunda sağlıklı bilgiler bulmak biraz güçtür. Ancak bu kollektif ehidolardan ço-

ğunda ehido üyelerinin doğal eğilimleri sonucu parsellerinin kişisel hale getirilerek parçalandığı saptanmıştır. 1960 sayımlarından kollektif ehidoların elindeki toprak miktarının 338.621 hektar, diğer ehidoların toprak varlığının ise 9.990.625 hektar olduğu anlaşılmaktadır.

Toprağın üçte birinde şeker kamışı yetiştirmek koşulu altında kredi alabilen ve 1930 dan önce Moreles'ta kurulmuş bir ehidonun yapısını tipik bir ehido örneği olarak incelersek şunları görürüz:

127 hektar sulanabilen toprağa sahiptir.

Toplam 54 ehido üyesi vardır. Bunlardan :

19 üye doğrudan kendi toprağını işlemektedir

II üye kendi toprağının fazlasına ekim yapmaktadır.

6 üye toprağının tümünü kiraya veriyor. (1 kadın 5 hasta)

18 üye ise bir kısım toprağını kiralamaktadır (51 kadın)

Ayrıca 21 kişi ailesine ekimde yardım etmektedir. Bu şekilde toplam olarak 127 hektarlık alanda 69 kişi fiilen çiftçilik yapmaktadır. Sözkonusu ehido da her aile reisi tarafından işlenen toprakların büyüklüğü de değişmektedir :

— en üstte ortalama 4,08 hektar

— ortada » 2,18 » (19 ehido üyesinin durumu)

— ortada » 2,18 » (21 küçük işletmeciden 14 ü ehido üyesi değildir)

Yukarıda yapısını verdiğimiz Morelos'daki bu ehido kapitalist işletme haline gelmiş ehidolarla krediden yoksun fakir ehidolar arasında ortalama bir tiptir. Bu gün Meksika'da ehidoların genel gelişimini en iyi yansıttığı söylenen bu ehidoda 54 ehido üyesinden 30 kadarı 40 yıla yakın bir süreden beri bir kaç hektarlık sulanmış toprağı ekmektedir. Dolayısıyla buna dayanarak, genel eğilimin küçük toprak mülkiyetine doğru olduğu sonucuna varılmaktadır.

Ehidoların ekonomik ve sosyal durumları

İklim ve coğrafi koşullar ehidoların durumu üzerinde etken olmaktadır. Ehidoların çoğunluğunun ekonomik durumu hiç de iyi değildir. Dolayısıyla fakir ve aynı zamanda son derece kalaba-

lık olan ehidolar gerek devlet gerekse özel sermaye için salt ekonomik nedenlerle cazip görünmediğinden kredi alabilme bakımından sıkıntı çekmektedirler. Ancak devlet, o da verdiği toplam kredi altı buçuk milyon pesos (yaklaşık olarak 4 milyon lira), özel bankaların verebildiği ise bunun üçte biri kadar tutmaktadır. Normal kredi yollarının bu yetersizliği karşısında ehido üyelerinin tefecilere baş vurması olağan sayılmaktadır.

Gündelikçi tarım işçileri ve küçük toprak sahipleri gibi ehido üyeleri de, ek gelir sağlamak ve kredi yetersizliklerini gidermek için mevsimlik işçi olarak A. B. D. de çalışmaya gitmektedirler. Bir Meksikalı köylünün «toprağımı Tanrı ve Amerikalılar sayesinde kazandım» sözü gerçekten anlamlıdır. Amerika'ya çalışmaya gidenlerin çoğunun toprağı olmadığından biriktirdikleri para ile toprak kiralamak isterlerse de bir hektar toprağın kirasının 800 lira gibi çok yüksek olması yüzünden bunu da başaramamaktadırlar.

Ehidolar işlenebilir topraklarını 1950 - 1960 arasında 1.583.381 hektar arttırıp 10.329.347 hektara ulaştırırken özel mülkiyetteki topraklar 2.350.268 hektar artarak 13.487.663 hektar olmuştur. 1960 yılı sayımlarına göre toplam 18.669 ehidodan 5088 tanesi ancak sulanmış toprağa sahiptir. 1940 yılında ehido üyelerinin % 87,4 ü 10 hektardan aşağı toprak ekerken bu oran 1950 de % 84,28 ve 1960 da % 83,8 e inmiştir. 1960 da tanıma elverişli toprakların % 26,3 ü ehidoların mülkiyetindeydi. 1970 de sona erecek programa göre bu % 48,2 e yükselecektir. 1960 da ehidolara ait olmayan toprakların % 60,8 i özel mülkiyete, % 99 u mahalli idarelere, % 4,7 si eyaletlere ve % 8 i de federal devlete aittir.

Bilindiği gibi Meksika'da nüfus yılda 1 milyona yakın bir hızla artmaktadır. 1960 sayımlarına göre:

1.523.796	ehido üyesi toprak sahibi
73.895	» » topraksız
723.536	» » ortak durumundadır.

Toplam olarak 2.321.227 ehido üyesi vardır ki aileleri ile beraber 12.320.824 kişi yapmaktadır. Öte yandan 15 yaşından yukarı 605.160 gündelikçi ehidolarda, 387.428 gündelikçi de ehidolar dışında çalışmaktadır. Kısaca söylemek gerekirse Meksika'da yaklaşık olarak nüfusun üçte biri ehidolara bağlı olarak yaşamaktadır.

Toprak üzerinde aşağı yukarı sabit yaşıyan bu insanların mantaliteri de toprağa bağlı ve son derece tutucu (muhafazakâr)

dır. Sosyal antropologların «folk» dedikleri bu tip için, ekim bir para kazanma yolu olmaktan öteye bir yaşantı biçimidir. François Chevalier'nin deyişiyle bu, âdeta tarlalarından değil tarlaları için yaşayan bir köylü mantalitesidir. Ehido kurumu, Meksika köylüsünün toprağa sahip olma isteğini bir bakıma, toprak kendilerine aittir duygusunu vererek, bu mülkiyet benzeri durumla tatmin etmektedir.

Kapitalist tipte işletmeler daha çok alçak, tropikal ve sulanmış topraklar üzerinde kurulmuş olduklarından yüksek plâtolardaki son derece kalabalık ve fakir ehidolardan uzaktadırlar. Bu durum bir bakıma kendiliğinden, yakın komşuluğun ortaya çıkarması beklenebilecek, sosyal sürtüşmeleri de önlemektedir.

Sosyal açıdan Meksika toprak reformunun sonucunda ortaya çıkmış gelişmeler doğrudan küçük bir grup insanı ilgilendirmiştir. Elde edilmiş başarıların sulanmış topraklardan 10 hektardan fazlasını elinde tutanları (bu durumda 15.104 ehido üyesi vardır), nihayet en fazla 5-10 hektarı işliyenleri de katarsak, toplam olarak 16.670 ehido üyesini ilgilendirmektedir ki bu bile bütünün ancak % 2-3 ünü meydana getirir.

C.N.C. ye girmiş sendikaların üye toplamı 2.650.000 iken bunun 2,5 milyonunu ehido üyeleri meydana getirmektedir. Dolayısıyla Meksika'da 6.621.000 sendikalıdan 1,5 milyonunu içine alan C.I.M. (Meksika İşçileri Konfederasyonu) den de önce gelmektedir. Üç yılda bir her ehidoda seçilen yürütme kurulu, üyelerinden ikisini önce bütün ülkede 500 den fazla olan yersel komiteleri, onlarda sırasında 32 tane olan bölge komitelerini seçmek için tayin ederler. Bölge komiteleri de aralarından 14 kişilik C.N.C. yürütme komitesini seçerler ki bu da parti kuruluşunda ehidoları temsil eder. C.N.C. Partinin sol kanadını meydana getirmektedir. Kolayca görüldüğü gibi ehidolar parti içinde dolayısıyla Meksika siyasal hayatında hatırı sayılır bir ağırlığa sahiptirler. Gerçekte Cardenas da bunun böyle olmasını istemişti.

Ehido meclisleri demokratik yönetim biçiminin bir örneği olarak görünüyorsa da yersel politikacıların ve diğer etkili kişilerin nüfuzları altında çalışabilmektedirler. Bu kişilerin çıkarları söz konusu olduğunda ehido üyelerinin tam bir serbestlik içinde hareket edebildikleri tartışmalıdır. Bununla beraber, bu örgütlerin ehido üyelerinin isteklerini açıklayabildikleri gerektiğinde yakına-

bildikleri bir yer olması üstelik öz kaynakları ve otonomisi olmayan belediye örgütünün boşluğunu giderdiği de söylenmektedir.

SON GELİŞMELER VE SONUÇ

Meksika toprak reformunda başarılmış olan çok şey vardır. Her şeyin başında 1915 - 1960 yılları arasında topraksız köylüye 54 milyon hektar civarında toprak dağıtılmış olması küçümsenebilecek bir sonuç değildir

Ayrıca, Tablo 1 in incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, reform çalışmalarından ilk bakışta şu olumlu sonuçların elde edilmiş olduğunu görmekte mümkündür:

- 1) Latifundizm'de (büyük toprak mülkiyeti) bir azalma görülmektedir. Gerçekten 5 hektardan büyük tarım birimlerinin ortalama büyüklüğü 400 ha. dan (1940), 280 ha. a (1960) düşmüştür.
- 2) Minifundizm'de (Küçük toprak mülkiyetinde) de azalma eğilimi vardır. Nitekim tablodan görüldüğü gibi 5 hektardan aşağı tarım birimlerinin gerek sayısında gerek kapsadıkları alan miktarında azalma olmuş, diğer taraftan birim başına düşen ortalama toprak miktarı 1,2 ha. dan (1940), 1,5 ha. a (1960) yükselmiştir.

Ancak konuyu biraz daha yakından incelediğimiz zaman, elde edilen sonuçların yukarıda açıklandığı kadar parlak olmadığı ortaya çıkmaktadır. Nitekim Tablo 2 nin incelenmesinden:

- 1) Latifundizm'de azalma görülmesine rağmen büyük toprak sorunu Meksika toplumunda hâla önemini korumaktadır. 1960 rak'amlarına göre 51 hektarın üzerindeki birimlerin sayısı yaklaşık olarak 25.000 ve kapsadıkları alanın büyüklüğü 6,5 milyon hektar civarındaydı. Öte yandan 5.000 ha. ın üzerindeki birimlerin sayısında ve kapsadıkları alan tutarında artma görülmektedir:

	1964	1960
Sayı	2.832	3.8534
Alan (Ha.)..	64.170.000	70.626.196

Tablo III Toprak Mülkiyet Düzeninde Değişiklik (1940 - 1960).

Birim türü	1940		1950		1960	
	Alan (ha.)	Adet	Alan (ha.)	Adet	Alan (ha.)	Adet
Ehido'lar	28,922,808 (100)	1,222,859 ² (100)	38,893,899 (135)	1,378,326 ² (113)	44,497,065.3 (154)	1,523,796 ² (124)
Özel tarım birimleri :						
5 ha. dan fazla	98,669,132 (100)	290,336 (100)	105,260,245 (107)	360,798 (124)	123,259,025.5 (125)	447,334 (154)
5 ha. veya az	1,157,285 (100)	928,593 (100)	1,362,799 (118)	1,004,835 (108)	1,328,106.9 (115)	899,108 (97)

Notlar : 1) Parantez içindeki sayılar, 1940 = 100 esas alınarak hesaplanmış olan yüzdelerdir.

2) Ehido üyeleri sayısı.

Tablo IV. Tarım birimlerinin sahip oldukları toprak türündeki değişmeler

Toprağın türü	Ehido'lar				5 ha. dan fazla				5 ha. veya az			
	1940	1950	1960		1940	1950	1960		1940	1950	1960	
Sulanan	994,230 (100)	1,211,712 (122)	1,417,615.3 (143)	617,164 (100)	1,082,103 (175)	1,862,161.2 (310)	120,960 (100)	138,126 (115)	128,662.4 (107)			
Nemli	342,870 (100)	346,289 (101)	394,379.9 (115)	366,682 (100)	278,722 (76)	268,289.4 (73)	55,961 (100)	43,443 (78)	90,797.6 (175)			
Alt toplam	1,337,100 (100)	1,558,001 (116)	1,811,995.2 (135)	983,846 (100)	1,350,815 (137)	2,130,450.6 (217)	176,921 (100)	181,569 (103)	219,460.0 (124)			
Kuru	5,358,173 (100)	6,899,487 (129)	7,995,172.1 (149)	5,267,301 (100)	8,070,941 (153)	9,379,232.1 (178)	897,269 (100)	1,038,238 (116)	970,457.8 (108)			
Toplam	6,696,273 (100)	8,457,488 (116)	9,807,167.3 (146)	6,251,147 (100)	9,421,756 (150)	11,509,682.1 (184)	1,074,190 (100)	1,219,807 (114)	1,189,917.8 (111)			

Notlar : 1) Parantez içindeki sayılar, 1940 = 100 esas alınarak hesaplanmış olan yüzdelerdir.

Büyük toprak sahibi olmak hırsında olanlar ihtilâlden sonra, sulanabilen topraklarda 100 ha. sulanmamışlarda da 200 ha. olarak saptanan azamî sınırları akrabalarını kullanarak çiğnemek yoluna gitmişlerdir.

- 2) 1940 - 1960 arasındaki dönemde 5 hektarın üzerindeki tarım birimlerinde sulanan toprakların verim miktarı üç kat arttığı halde aynı dönemde ehidolarda aynı tür topraklar sadece % 43, küçük birimlerde ise % 7 artmıştır.
- 3) Ehidoların sayısında artma olmuş ve bazı dönemlerde bu kurumun geliştirilmesi için tedbirler alınmış olmasına rağmen genellikle bir çok ehidoların toprakları, üyeleri tarafından fiilen aralarında bölüşerek ortak topraklar gerçekte küçük kişisel topraklar haline gelmiş bulunmaktadır. Kollektif ehidoların sayısında ve oranında ise açık bir düşme vardır. 1940 de mevcut ehidoların % 5'i kollektif ehido iken, bu oran 1960 da % 2,3'e düşmüştür. Belirtildiğine göre 1970 lerden sonra Meksikada toprak mülkiyeti yalnız ehidolara inhisar edecek büyük toprak mülkiyeti ortadan kaldırılmış olacaktır.
- 4) Minifundizm konusu, oranda düşme olmasına rağmen, Meksika tarımında problem olmakta devam etmektedir. 1960 rakamlarına göre 5 hektardan az toprağa sahip tarım birimlerinin miktarı 2 milyonun üzerindeydi. 1964 de 1 ha. dan az 498.399 küçük toprak mülkiyeti vardı. Küçük toprak mülkiyetinin yaygın oluşunun sonucu Meksika tarımında verimin düşmesi ve sahiplerinin yeteri kadar gelir elde edememeleri şeklinde ortaya çıkmıştır. 1960 rakamlarına göre 5 hektardan az toprağa sahip birimlerde kişi başına düşen yıllık gelir 400 pesos dan aşağıdır (yaklaşık olarak 240 TL.) Buna karşılık mevcut tarım birimlerinin % 7 sini meydana getiren 200 hektara sahip büyük işletmelerde birim başına düşen yıllık gelir 1 milyon pesosu geçmekte ve bu tür işletmeler Meksika'nın yıllık tarım gelirlerinin % 35 ini elde etmektedirler. Meksika'da halen yaklaşık olarak 2 milyon çiftçinin topraksız olduğu da dikkate alınır sa, toprak reformu konusunda yapılanların henüz yeterli olmaktan uzak bulunduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bir başka açıdan bakıldığında toprak reformu şu şekilde değerlendirilebilir. Meksika'da tarımsal üretim 25 yılda üç kat artmıştır. Bu, Meksika gibi dağlık ve iklim koşulları bakımından son

derece elverişsiz bir ülkede büyük bir başarıdır. Gerçekte bu tip olağanüstü bir gelişim, ister özel mülkiyet, isterse zengin ehidolar şeklinde olsun, kapitalist biçimde bir üretim sayesinde ortaya çıkmıştır.

Büyük bir hızla artan nüfusun tarımdan başka alanlara kaydırılması önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin yeni dağıtım programlarına göre son dağıtımdan yaklaşık olarak 800.000 kişi yararlanabilecek kalan 1,2 milyon topraksız çiftçiyi başka alanlara kaydırmak gerekecektir. Bu da hiç şüphesiz endüstrileşmenin hızlandırılması ve yeni pazarların açılmasına bağlıdır. Gerçekte geniş bir sermaye kaynağına sahip A.B.D. ne yakın bulunma Meksika için bir avantaj olarak kabul edilebilir. Zira mevsimlik göçlerle A.B.D. ne giden topraksız tarım işçileri, hatta az toprağı olanlar geçimleri için gerekli ek gelir kaynağını bu şekilde sağlayabilmektedirler. Yabancı sermayenin ülkede ekonomik ve politik istikrar olduğu sürece yardıma devam edeceği şüphesizdir.

Öte yandan, bazı bölgelerde yeni uygulamalara gidildiği de dikkati çekmektedir. Örneğin Santa Maria Nativitas'da ehidolarda mısır, mercimek, sebze vb. gibi ekilmiş küçük toprak parçaları 4-5 grup halinde birleştirilmekte ve ekipler tarafından işletme yoluna gidilmektedir. Ayrıca marangozluk, kaynakçılık gibi sanatlar yardımcı gelir kaynakları olarak geliştirilmiştir. Bunun başarılı bir deneme olduğu söylenebilirse de Meksika gibi yetişmiş elemanların kıt olduğu bir ülkede maliyeti yüksek bir uygulamadır. Üstelik bu uygulama, işin kooperatifler şeklinde organizasyonu ile komünizm arasında ilişki kuranların itirazları üzerine hizipleşmelere de sebep olmuştur.

Meksika köylüsü kendisine çok küçük de olsa bir toprak verildiği için ihtilâle minnet duyguları ile bağlıdır. Yukarıda da değinildiği gibi, mantalites kazanılmış olanların korunması yönündedir. Bu, ülkede belirli bir sosyal ve siyasal istikrarına temel nedenidir. Bütün bunlara karşı, topraksız köylülerin varlığı unutulmamalıdır. Öte yandan, genç kuşakların sayıca artmaya başladıkları köy topluluklarının, onlar için eski olan Cardenas'ın yaptıklarına hayranlıklarını körü körüne devam ettireceklerini kabul etmekte pek kolay olmasa gerek.

Sonuç olarak özetlemek istersek, Meksika'da toprak reformu, başarılı olduğu kadar, başarısız yönleri de bulunan bir deneme niteliğindedir. Siyasal iktidarı elinde tutanların toprak reformu ko-

nusundaki tutum ve eylemleri başlangıçta belirtildiği gibi aynı olmamıştır. Cardenas gibi bir başkan inanarak başarılı işler yapmışsa da, öteki başkanlardan pek çoğu istemiyerek, baskılar karşısında köklü olmayan tedbirler almakla yetinmişlerdir. Başkanların güney ve kuzey Meksika'ya mensubiyetleri dahi, toprak reformu alanındaki çalışmaları belirgin bir şekilde etkilemiştir. Reformun başarısını sınırlayan nedenlerden birisi de, başlangıçta belirtildiği gibi Anayasa da prensiplerin kendi içlerinde çelişir şekilde saptanmış olmasıdır. Meksika denemesi, ne kadar iyi niyetli çabalar olursa olsun, sağlam ilkeler ve amaçlar üzerine oturtulup sürekli bir politikaya dayanmayan toprak reformu hareketinin istenen sonucu veremeyeceğinin en güzel örneğidir. Yapılan hesaplamalara göre Meksika'da nüfus bu hızla artmaya devam ederse 1970 de tarımsal üretim yetersiz hale gelecek ve 1975 den itibaren de açık vermiye başlayacaktır.

Bu yazının hazırlanmasında yararlanılan kitaplar ve makaleler:

Cline, Howard F., «Mexico - Revolution to Evolution», Oxford Univ. Press London, 1963.

Okabe, Hiroji, «Agrarian Reform in Mexico», **The Developing Economies**, Vol. IV, No. 2, June 1966, s. 171 - 190.

Padget, L. Vincent, «The Mexican Political System», Houghton-Mifflin Co., Boston, 1966.

Senior, Clarence, «Land Reform and Democracy», Univ. of Florida Press, 1958.

Franjois CHEVALIER, «Ejido et stabilité au Mexique» *Revue Française de Sciences Politiques*, Vol. XVI, No. 4, Août 1966, s. 717 - 752.

MEXIQUE 1966, Etudes financières, Lombard Odier et Cie., Genève.

United Nations, «Progress in hand Reform» New York, 1954.

MEXICO 1966, Banco Nacional de Comercio Exterior, S. A, Mexice City, 1966.